ותיפוק לי. בעיא דרבי אלעזר לעיל דפר יום״כ דהכהנים בקופיא הוא דמתכפרי ביה דהא אשר לו כתב ביה תלתא זימני למעוטי ליבור ואחיו הכהנים דלא מדידהו אתי. תלתא אשר לו כתיבי ביה בתרי קראי והקריב אהרן וגו׳ והקריב תניינא ואחטו את פר החטאת אשר לו: **אלא שאני בי גזא דאהרן.** דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים [גבי תמורה] נמי שאני בי גזא דאהרן דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים (ב): **מתני׳** היה מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים ובינתן אמה ר׳ יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: **גמ׳** שפיר קאמר להו רבי יוסי לרבנן ורבנן אמרי לך הני מילי במשכן אבל במקדש שני כיון דלא הואי אמה טרקסין ובמקדש ראשון הוא דהואי ואיסתפקא להו לרבנן בקדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ ועבוד שתי פרוכת תנו רבנן בין המזבח למנורה היה מהלך דברי ר״י ר״מ אומר בין שלחן למזבח ויש אומרים בין שלחן לכותל מאן (ג) יש אומרים אמר רב חסדא רבי יוסי היא דאמר (ד) פיתחא בצפון קאי ורבי יהודה אמר לך (ד) פיתחא בדרום קאי ורבי מאיר כמאן סבירא ליה אי כרבי יהודה סבירא ליה ניעול כרבי יהודה אי כרבי יוסי סבירא ליה ניעול כר׳ יוסי לעולם כרבי יוסי סבירא ליה ואמר לך (ה) שולחנות צפון ודרום מונחין ומפסקא ליה שלחן ולא מתעייל ליה ואיבעית אימא (ו) לעולם מזרח ומערב מונחין ומשום שכינה לאו אורח ארעא למיעל

ותיפוק לי. בעיא דרבי אלעזר דלעיל דפר יום״כ דהכהנים בקופיא הוא דמתכפרי ביה דהא אשר לו כתב ביה תלתא זימני למעוטי ליבור ואחיו הכהנים דלא מדידהו אתי. תלתא אשר לו כתיבי ביה בתרי קראי והקריב אהרן וגו׳ והקריב תניינא ואחטו את פר החטאת אשר לו: **אלא שאני בי גזא וכו׳ גרסינן:** **דאפקריה אפקריה.** לגבי הך כפרה: **מתני׳ מהלך בהיכל.** נכנס ומהלך לתוכו למערב: **שתי פרוכת.** פרוכות (ו) מן הצפון לדרום אחת תיצונה ואחת פנימית: **ובינתן.** אויר אמה: **גמ׳ אמה טרקסין.** כך נקראת כותל מחיצה (ז) שהפסיק במקדש לאשון אבל במקדש שני שהיה גבוה (ח) (מאה) אמה לא עשאוהו לפי אלא היו עוביה אלא אמה ואינה יכולה לעמוד בגובה (ט) (מאה) אמה ולהוסיף על עוביה לי אפשר לכתיב הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל (דה״ל כח): **ואיספקא להו.** במקום הממילה לי כלפנים לי כלחוץ: **ועבוד שתי פרוכת.** לקלוט ביניהן אויר מקום הממילה: **בין המזבח ולמנורה היה מהלך.** כשבא ליכנס היה בוקע בהיכל דרך הדרום להלך בין מזבח הפנימי ולמנורה שהיא בדרום והולך עד הפרוכת: **בין שולחן ולמזבח.** דרך הצפון: **רבי יוסי היא.** דאמר במתני׳ לא היתה שם אלא פרוכת אחת ואלו הכותל הצפוני היה לאשה כפול ופרוסה בקרס זהב כלפי החוץ וכו׳ וכנכנס לפני ולפנים כתבנו מתני׳ אליבא דרבנן החיצונה פרוסה מן הדרום הפנימית מן הצפון ורבי יוסי דאמר אין שם אלא אחת פריתה בצפון היא דבהא לא פליג דכיסמו לתוך חלל בית קדשי הקדשים בצפון הוה: **פיתחא בדרום קאי.** דשמי פרוכת היו שם והחיצונה פרוסה מן הדרום כדתנן מתני׳ ולקמן [נב.] פרוך לר׳ יהודה מיעול בין מעורה לכותל: **שולחנות לפון ודרום מונחין.** עשר שולחנות עשה שלמה שנאמר (דה״ב ד) חמש מיימין וחמש משמאל ותניא במנחות (לח.) לי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח שאם אתה אומר כן מצינו שולחן בדרום והתורה אמרה והשולחן תתן על אלע לפון (שמות כו) אלא של משה נמצא חמש מימינו וחמש משמאלו ופליגי בה תנאי איכא למאן דאמר מזרח ומערב מונחין ואיכא למאן דאמר לפון ודרום מונחין ור״מ סבירא ליה כמאן דאמר לפון ודרום. ראשי שולחנות מן הצפון לדרום היו חמש בשורה אחת פונות ראשה של זו לראשה של זו והשולחן אמתים ארכו הרי עשר אמות ועל כרחך צריך היה לסמוך ראש השולחן הצפוני לכותל שאם אתה מושכו להלן מן הכותל נמצא מן השולחן הדרומי מקצתו יושב בדרום שהשיכול רחבו עשרים אמה נמצא לפון שלו עשר אמה ואי אפשר להיות כלוס מן השולחן בדרום הלכך מפסקי שולחנות את הדרך ולא מתעייל ליה בין שולחן לכותל ואם תאמר אף בין המזבח לשולחן אין דרך שהרי המזבח באמצע ההיכל וראש השולחן הדרומי סמוך למזבח הא אמרן בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לג.) שאין המזבח מכוון כנגד השולחן אלא משון קימעא כלפי חוץ: למיעל

כדכתיב הכל בכתב ואי בעו למיעבד פרוכת צריכין לעשות כמו שעשו במשכן דכתיב בתרא (דף ג.) גמירי לו כוליה בפרוכת לו כוליה בנגין הכי נמי גמירי דאי בעי למיעבד פרוכת ליעבדו כי היכי דעבדו במשכן דמתחילת עובי הפרוכת ולפנים הוה קדש קדשים אבל השתא דעבוד שתי פרוכת ניחא חדא אוקמוה בתחילת מקום אמה טרקסין והשניה בסוף אמה טרקסין בקדש הקדשים בסוף חלל העשרים של קודש הקדשים נגד החוץ דבוקה למקום סוף אמה טרקסין דאי מקום אמה טרקסין הלכים הרי מעובי פרוכת החיצונה ולפנים הוה קדשי הקדשים הכל ואי מקום אמה טרקסין נלחון מעובי הפרוכת הפנימה ולפנים הוי קדשי הקדשים אבל רבי יוסי סבירא ליה והבדילה הפרוכת היינו בין חלל לחלל שחולה לה קדש וחלל שלפנים הימנה קדשי הקדשים דעביד עוביה אמה אי נמי דילמא פשיטא ליה דקדושת אמה טרקסין כלפנים נמצא דלדידיה דמתחילת עוביה ולפנים הוי קדש קדשים:

[דנסמוך] לא דמיא שבת אע״ג דאילו דחי ליה, וטעמא דלא דמו משום דאין יוצאין בה לא לשם פסח, דכל דבר שנתוכה אינו בא אלא מן החולין, אלא שדין פסח יש לה ומאכלת כדין פסח אע״ג דאין נזיקין על [שני] פסחים כאחד כדאמרינן בפרק האשה [פסחים פח. ב], מ״מ יכול לאכול תמורת פסחו עם פסחו שדין פסח יש לחיות לה דמתמתא תמורת אילו מזיר יש [לו] זרוע בשלה כמו אילו מזיר עצמו אע״פ שאין אדם מתעבד בו. אלא דקשה דקתני התם דנמצא קודם שחיטת הפסח יראה וכן תמורתו (גרמא) [נדחים] בשחיטת הפסח ונמצה כיון שמתחילתו לשם כך קדשה שתקרב עם פסח, וי״ל דלא קאמר כתמורת (פר עוד) [פסח] אלא היכא שנשחיטה למתר הוא לו ונראית לפסח אחמול ונדחה בפסח שעבר ומצה הוא לה נראית ונדחית. מ״ר. **שחלה על** על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין לינוח ולעבד. תדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע לענין שאינו יוצא לחולין ליגזז ולעבד. ע״כ לדף נ׳ ע״ב

שיך לדף נא ע״א **וגוקמה בפסח.** הקשה ר״ל (אלעזר) [אלחנן] דבפסח היכי מיתוקמא הא קתני נוהג בגיבור כבימיד, ואי בעי למימר כמו שנוהג בימיד בפסח שני כן נוהג בגיבור בהאשון, אלהכה בהאשון עיקר. ואומר רבינו דלר׳ נתן דאמר בפסחים [עח. ב] כל הראוי יוצאין בפסח אחד אחי שפיר דאחילה לא מעכבת, והכי קאמר ונוהג בגיבור ואע״ג שאין כולם אוכלין כבימיד. והוה מלי לאנויי דלית ליה

ד׳ נתן, וכמה משניות יש בפסחים דלית להו כר׳ נתן. **פסח שני מי דחי (שבת ו)טומאה.** ואע״ג דר׳ יהודה קאמר כמנוך ודוחה את הטומאה. מ״ר. ע״כ מעמוד קודם **ת״ל אשר** לו הבהוב שנה עליו **לעבוד.** וא״ת אימא דלו שני לעבוד בשל ביאור ולו שלישי בשל אחיו הכהנים לגלוה. ל״ל דעפי משמע לו שני לו ממש מלעבוד בשל ביאור. מ״ר. **מבפקא** ליה קדושתיה **אי** בלחוץ **ולבך עבוד שתי פרבות.** ולר׳ יוסי לא מספקא ליה לכך

ח) גי׳ רבינו ז״ל דבני ר״מ וכ״ה מירושלמי. ט) נראה דע״ל בצפון קאי לפיכך מהלך כנגדו וכו׳.

מסורת הש״ס

ה) שבועות יד. ו) [מנחות יט. ז) ועי׳ תוס׳ ב״ב נב: ד״ה מאן יתיישב ב״ב דהכא], ד) [לקמן נט.], ה) מנחות לח.; ו) בס״א: פרוסות, ז) [עי׳ פירש״י לקמן נב. ד״ה טרקסין], ח) [הטוי״ט גרים מ׳ ע״ש], ט) [מ׳ אמה כ״כ הטוי״ט ע״ש], י) [עי׳ תוס׳ ב״ב ג. ד״ה טרקסין ובערוך כתב דבלשון יון הוא טרקסין פיס ומון כלומר מספקא להו אי כלפנים אי כלחון וכך מפורש בירושלמי ע״ל ועי׳ רש״י גיטין פח. ד״ה דרך טרקסמון וכ׳ ודומה לי שהוא לשון יוני כמו טרקסין ע״ש],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ סיני מכפר להו אף בקופיא אלא שאני: (ב) שם גבי אחיו הכהנים ויש לומר דמתכפרה בקביעותא מתני׳ וכו׳:

הגהות מהר״ב רגשבורג

א) תוס׳ ד״ה תיפוק ד״ל וכו׳ כ״ש אי לא דרשינן הכי לא. ממקן לא בתרא וכ״כ ל״ל אלא. וכ״כ הש״י ישע״ש:

מוסף רש״י

אשר לו. אלמי כמיני כפר (שבועות יד.). ת״ל אשר לו. מגיינא (שם). ת״ל שוב אשר לו. הצלשי לעבד (שם). לבין שתי הפרוכות. שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון, ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעוני אמה להתקיים בגובה כזה, ולהרמיגו לא יכלו לפי שמקרעים את ההיכל או את קדשי הקדשים, ועשו שתי פרוכות וביניהם אמה (כתובות קו.).

מוסף תוספות

א. [ו]חיבוב כרת יש על זה ועל זה וכו׳, [ו]נפקי״מ דאם שגג באחד מהן והזיד בחבירו חייב. כ״ש פסחים נב. ד״ה מיב. ב. שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ. תוס׳ ד״ג ג. ד״ה טרקסין. ג. טרק הוי כמו טרוקי גלי וסין הוי סיני. סס. ד. שהיו מונחות בארון שהיה בבית קדשי הקדשים. סס.

תוס׳ ישנים

מפא״כ בתמורה דלא דמיא שבת. ומיהא לרבינו מלתנן פרק מי שהיה טמא [פסחים נב. ב] הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח יראה וכן תמורתו, פירוש שנראה לשחיטת הפסח ונדחה כיון שנחטו אאחר שוב אין מחזר ונלקח, משמע הא אם שחטו התמורה לשם פסח פסח דמהני, ואם כן כשחל ערב פסח לחיות בשבת קריבה לשם פסח ודמיא שבת. ואומר רבינו דאיהו קריבה לשם פסח אלא בשבת איהו קריבה, דלא דמיא שבת, וכן תמורת אילו של אהרן (וכסמוך) מפא״כ בתמורה דלא דמיא שבת. ומיהא לרבינו מלתנן פרק מי שהיה טמא [פסחים נב. ב] הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח יראה וכן תמורתו, פירוש שנראה לשחיטת הפסח ונדחה כיון שנחטו אאחר שוב אין מחזר ונלקח, משמע הא אם שחטו התמורה לשם פסח פסח דמהני, ואם כן כשחל ערב פסח לחיות בשבת קריבה לשם פסח ודמיא שבת. ואומר רבינו דאיהו קריבה לשם פסח אלא בשבת איהו קריבה, דלא דמיא שבת, וכן תמורת אילו של אהרן (וכסמוך)

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
2. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ:
ויקרא טז יא
3. וְנָתַתָּה אֶת הַכַּפֹּרֶת תֹּחֹת הַקֹּרֶסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: שמות כו לג

רבינו חננאל

ותיפוק ליה דפר כהן גדול אשר לו אשר לו כתוב ביה, הכתוב שנה אשר לו לעכב שלא יביא משל צבור ולא משל אחיו הכהנים אלא משלו ממש. ואמרינן ואי לא קנו להו לכהנים בפר היכי מתכפרי ביה אלא משום דאמרינן בי גזא דכהן גדול אפקריה רחמנא גבי כהנים, ש״מ (קמיה) [קניה] אית להו בגויה. היה מהלך בהיכל וכו׳. סוגיא דשמעתא, במשכן היתה פרוכת אחת מבדלת בין הקודש ובין קודש הקדשים. במקדש ראשון היה במקום הפרוכת כותל רחבו אמה, במקדש שיני נסתפק להן זו האמה מקום הכותל או כלפנים קדושתה, או כהיכל. לפיכך עשו ב׳ פרוכות ובינתים אמה והיתה נקראת אמה טרקסין והוא לשון יון פנים וחוץ. וכך מפורש בתלמוד ארץ ישראל. ור׳ יוסי פשיטה ליה דקדושתיה כקדושת ההיכל. ת״ר בין המזבח למנורה היה מהלך כהן גדול בשעה שהיה נכנס לבית קודש הקדשים ו) דברי ר׳ מאיר. מאי טעמא קסבר פתח הקדש בכותל טרקסין בדרום היה פתוח, והמנורה נתונה בדרום, לפיכך כיון שהיה נכנס בהיכל והפתח בדרום היה מהלך כנגדו בין מזבח הזהב למנורה עד הפתח. ובין המנורה למזבח הזהב שש אמות, שהיה רוחב הבית כ׳ אמות, והייתה המנורה נתונה בדרום משוכה מן הכותל ב׳ אמות ומחצה. והשלחן היה נתון בצפון משוך ב׳ אמות ומחצה, הרי ה׳ אמות, ומקום המזבח והמנורה והשולחן בשלש אמות, והמזבח ממוצע ביניהן. נמצא ביניהן השיעור שאמרנו. ולפיכך לא היה מהלך בין הכותל למנורה שהיה מקום צר ב׳ אמות ומחצה ומטנפי בגדיו מן המנורה, והיה מהלך בין המנורה למזבח שהמקום מרווח ולא יבא להתחבר במנורה כדי שיטנפו כליו. ור׳ יוסי אומר בין שלחן לכותל היה מהלך, קסבר פיתחא דכותל המבדיל בין ההיכל ובין קודש קדשים ב) בצפון קאי, שנכנס מהלך כנגדו ונכנס בקדש אצל הארון.

ופשוטה היא. **אבל** ר׳ יהודה שהיה אומר בין המזבח לשולחן היה מהלך אמר מאי טעמא, אי קסבר פתחא בדרום קאי ליעביד כר׳ מאיר. אי קסבר פיתחא בצפון קאי ניעביד כר׳ יוסי. לפיכך הוצרכנו לפרש טעמא. ואמרינן לעולם ר׳ יהודה פתחא בצפון קאי, וקסבר שולחנות בצפון ודרום היו מונחין ומפסקי ליה ולא מתעיל ליה. ומפורש כך במנחות פרק שתי הלחם באחריתו, ת״ר מזרח ומערב מונחין דברי רבי, ר׳ אליעזר בר״ש אומר צפון ודרום, מ״ט דרבי גמר ממנורה מה מנורה מזרח ומערב כו׳. ואמרינן התם בשלמא [לא״ר מזרח ומערב היינו דהוו יתיבי עשרה בעשרים, אלא] למאן דאמר צפון ודרום עשרה בעשרין היכי יתבי כהנים היכי הוו עיילי. ופרקינן מי סברת דרא חדא הוו, תרי דרי הוו כו׳, וכיון שלא היה יכול לכנס בין שלחן לכותל היה מהלך בין השלחן ולמזבח. **איבעית אימא** לעולם מזרח ומערב היו מונחין, ויש לו ריוח להלך בין שלחן לכותל, אלא אינו דרך ארץ לכנס אדם ולעבור כנגדו עד שיטה כמעט, לפיכך מטה כמעט ומהלך.

ו) [דנסמוך] לא דמיא שבת אע״ג דאילו דחי ליה, וטעמא דלא דמו משום דאין יוצאין בה לא לשם פסח, דכל דבר שנתוכה אינו בא אלא מן החולין, אלא שדין פסח יש לה ומאכלת כדין פסח אע״ג דאין נזיקין על [שני] פסחים כאחד כדאמרינן בפרק האשה [פסחים פח. ב], מ״מ יכול לאכול תמורת פסחו עם פסחו שדין פסח יש לחיות לה [לו] זרוע בשלה כמו אילו מזיר עצמו אע״פ שאין אדם מתעבד בו. אלא דקשה דקתני התם דנמצא קודם שחיטת הפסח יראה וכן תמורתו (גרמא) [נדחים] בשחיטת הפסח ונמצה כיון שמתחילתו לשם כך קדשה שתקרב עם פסח, וי״ל דלא קאמר כתמורת (פר עוד) [פסח] אלא היכא שנשחיטה למתר הוא לו ונראית לפסח אחמול ונדחה בפסח שעבר ומצה הוא לה נראית ונדחית. מ״ר. **שחלה על** על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין לינוח ולעבד. תדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע לענין שאינו יוצא לחולין ליגזז ולעבד. ע״כ לדף נ׳ ע״ב

שיך לדף נא ע״א **וגוקמה בפסח.** הקשה ר״ל (אלעזר) [אלחנן] דבפסח היכי מיתוקמא הא קתני נוהג בגיבור כבימיד, ואי בעי למימר כמו שנוהג בימיד בפסח שני כן נוהג בגיבור בהאשון, אלהכה בהאשון עיקר. ואומר רבינו דלר׳ נתן דאמר בפסחים [עח. ב] כל הראוי יוצאין בפסח אחד אחי שפיר דאחילה לא מעכבת, והכי קאמר ונוהג בגיבור כבימיד. והוה מלי לאנויי דלית ליה

ד׳ נתן, וכמה משניות יש בפסחים דלית להו כר׳ נתן. **פסח שני מי דחי (שבת ו)טומאה.** ואע״ג דר׳ יהודה קאמר כמנוך ודוחה את הטומאה. מ״ר. ע״כ מעמוד קודם **ת״ל אשר** לו הבהוב שנה עליו **לעבוד.** וא״ת אימא דלו שני לעבוד בשל ביאור ולו שלישי בשל אחיו הכהנים לגלוה. ל״ל דעפי משמע לו שני לו ממש מלעבוד בשל ביאור. מ״ר. **מבפקא** ליה קדושתיה **אי** בלחוץ **ולבך עבוד שתי פרבות.** ולר׳ יוסי לא מספקא ליה לכך

למיעל להדיא. ליכך אלא הכותל הצפוני כל אורך ההיכל וכל שעה עיניו נזונות מבית קדשי הקדשים דרך הפריפה שכנגדו: **ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הקב"ה שנים.** אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע בגבו ופרש כפיו אל הבית הזה (מלכים ח' ח') הלכך חביב הוא שלומן ליכנס לפומבי: **משחרי מאניה.** בגדיו משחירין מעשן המנורה שהשחיר את הכותל: **טרקסין.** לשון פיס ומזון הוא כך ראיתי בתלמוד ירושלמי וראיה לדבר חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחיינם במעשר (בכורות דף לה:) למדנו שהטרק לשון כניסת פיס הוא: **דביר.** היא המחילה. לפני הדביר חלל בית קדשי הקדשים שהוא לפיס מן המחילה: **קחשיב** (א) **לדידיה.** למקום המחילה לצד מן הששים: **רוחל אולם.** כותל המילון למטה רוחב היסוד והאסקופה ולמעלה מגוהה כיפת הפתח עודי החומה שעולה עד ק' אמה לצד רוחב כיפת הכלל שהיא י"א אמה לצד רוחב (ב) כיפת עודי החומה: **והתא שש.** יליע שאחורי בית הכפרת: **היכי קאמר קרא.** מי אמרינן ה"ק ודביר בתוך הבית המילה עשה שמפסקת בתוך הבית: **מפנימה הכין.** ולפנים מאותה המילה הכין מקום אלון והזמינו לתת שם את הארון אלמא דביר גופיה לאו מקדושת פיס הוא: **או דילמא ה"ק ודביר בתוך הבית מפנימה.** למקום הדביר גופיה משל פיס הוא ואותו הכין לתתו שם באותה כניסה את הארון: **אין להם הכרע.** לדעת היכן הן נוטין: שאת

ועשרים אמה קומתו. רש"י פי' בפי' מלכים דהא דאמר לעיל ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים ובב"ב פרק המוכר פירות (דף צח:) פריך ליה ומשני עשרים אמה קומתו משפת כרובים ולמעלה שהכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע משני לדי אתרון גבהה עשר אמות[ג]:

כותל ההיכל[ד] **שש והתא שש וכותל התא חמש.** ותימה והכתיב היליע התחתונה חמש באמה רחבה (מלכים ח' ו') וי"ל דהכא מיירי בתא האמצעי דכתיב והתיכונה שש באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר"י דה"פ דקרא שעובי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום שאם כן היו צריכות לנקב החומה לתחוב בה רחבה לתא וחז"ל לא לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והולכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח ראשי הקורות על אותה כניסה[א] ושוב הולכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השלישי לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו' באמה רחבה[ב] וכו' ז' באמה רחבה[ג] והיינו דתנן במס' מדות [פ"ד מ"ד] התחתונה רחבה חמש והכובד שבה רובד שבה היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שם והכובד ז' והקשה ר"י בר מרדכי אי למטה קא חשיב הכא נשם לא היתה התא שם אלא ממש[ד] ואי בתיכונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שם והא כבר נגרע ממנה כנגדה[ה] ולפי מה שפירשנו ניחא דכותל ההיכל כנגד תא התחתונה היה עוביה ז' וכנגד התיכונה עוביה ו' כי כבר נגרע ממנה אמה והכא כנגד התיכונה קא חשיב דהוי הכא כותל ההיכל ו' והתא ו' וא"ת ואמאי לא קא חשיב למטה כותל ההיכל ז' והתא ה' ואידי ואידי חד שערא הוא[ו] י"ל דניחא ליה למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל ו' כמו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו' אי נמי נראה לר"י שהמגרעות היו בכל הכתלים בכותל ההיכל ובשלשת כותלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו' אמות ומחצה וכותל התא ה' אמות ומחצה וכשהיה מגרע תני אמה מכל כותל כדכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא התא התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והשלישית שבע על שבע[ז] והא דקתני רובד שש ורובד שבע אור"י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה וקרי להו רובד לפי שהמגרעת כעין שורה בולטת כעין ששינו במסכת תמיד בפ"ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר בגמ'[ח] רובדים מאי הוי[ט] גורתא דאילטוותא דסלקי בהו לאלטוותא שהיו עושין כעין אלטוואות סביו לפנים מסטיו מעלותם של אבנים שקורין דגוריל ולשון רובד הוא שורה עוד פר"י דגראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש דלמטה לגמרי קא חשיב ואע"ג דכתיב במשכנה דמלכים חמש באמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלוקין משל שלמה[י] כמו שהיו חלוקין ממשכנה דיחזקאל דלעתיד דכתיב ביחזקאל (מא) באתר דפריש היכל ובית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד' אמות ולצע היינו תא כדאמר פ' המוכר הבית (ב"ב דף פא.) וכתיב נמי התם (שם) והצלעות צלע אל צלע[יא] שלשים ושלש פעמים אלמא דלא הוו בהיכל אלא ל"ג תאים ובמסכת מדות [פ"ד מ"ג] תנן ל"ח תאים היו שם ט"ו בצפון וט"ו בדרום ושמנה במערב והר' יצחק בר מרדכי פי' דלא בהיכל היו המגרעות אלא בתא היו והא דתנן רובד שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היצע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמצאת שהיתה בולטת אמה שעובי כותל התא לא היה אלא ד' אמות ולכך בולטת אמה מבחוץ לפי שהיו צריכין לכנוס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית וממצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עודי ה' אמות לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה מבחוץ ולא נהירא לר"י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות ה' אדרבה אותה תוספת היא גרעון שהיה בנין העליון בולט אמה חוץ לתחתון ומכביד עליו ועוד קשה התינח דרובד שש אבל רובד שבע למה וכשהיה רובד שלמעלה ז' נמצא שהיה בולט חוץ לאותה שתי אמות שעובי החומה ממש ומה היו צריכין לבליטת שתי אמות והלא לא היו כונסין ביציע השלישית אלא אמה שהיה שבע אמות ראשי אמות יותר מן התיכונה ועוד לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוב כותלי התא ועוד לישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית מיהו הא לא קשיא דמצינו למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים ואי שמעתי בשם רבינו יאמר הבחור שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא בליטה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שכנגדו ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית וכותל התא חמש אבל מצפון לדרום התחתונה ה' והתיכונה ו' והשלישית שבע והשתא ניחא כותל ההיכל ו' והתא שש וכותל התא [חמש] דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש בין למטה בין למעלה: שאת

מסורת הש"ס

א) מדות פרק ד משנה ו' ז', ב) ס"א ותוכו, ג) [וש"ע תוס' סוכה ה: ד"ה בשלים], ד) [שם כו:], ה) [לפניו אימא גזרתא], ו) [נ"ל שלוש ושלשים],

תורה אור השלם

1. וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְיְיָ שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:
מלכים א ו ב

2. וְאֹרֶךְ עֶשְׂרִים בָּאַמָּה הָיָה הַבַּיִת הוּא הַהֵיכָל לִפְנֵי:
מלכים א ו יז

3. וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וַיְצַף מִזְבֵּחַ אָרֶז:
מלכים א ו כ

4. וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָּה הֵכִין לְתִתָּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ:
מלכים א ו יט

גליון הש"ס

גמ' חמש מקראות בתורה אין להם הכרע. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קחשיב ליה לדידיה: (ב) ד"ה כותל כו' י"א אמה לצד רוחב עודי החומה כל"ל ותיבת כיפת נמחק:

מוסף תוספות

א. כדכתיב כי מגרעות, דהיינו כניסת החומה, נתן לבית סביב לבלתי אחוז בקירות הבית, כלומר שלא יצטרך לנקוב את קירות הבית לתחוב שם ראשי קורות. רשב"ם ב"ב פא. ד"ה היציע. ב. [ד]למטה עביין ז' וכנגד התיכונה עביו שש, כי המגרעת היא אמה, ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה. תוס' ב"ב פא. ד"ה והמא. [ו]כיון שהתחתונה היתה רחבה חמש באמה, הרי התקרה של התחתונה שהיא קרקעית התיכונה רחבה שש באמה. ר' יונה ב"ב פא. ג. שהרי כנס הכותל עוד אמה. שם. ד. שהרי היציע התחתונה חמש באמה רחבה. [ז]היכי קתני התא שש. שם. ה. דהא דקתני כותל ההיכל שש עובי הכותל אצל הקרקע קחשיב. שם. ו. כשאתה מגיע אצל מידת הכותל אצל הקרקע אתה מוצא אותה מדה בעצמה בין עובי הכותל אצל הקרקע והתא. שם. ז. והשתא ניחא דכל התאים היו מרובעים. תוס' שם. ח. דבבית שני היתה יציע התחתונה שש. שם.

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ג:

רבינו חננאל

ור' יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הק' לזה. הלא תראה כי בכל השנה הצריכו הק' לכהן במקום שליח הקשת הרמונים בתוך הפעמונים, כי בשעה שיבא אל הקדש ללבוש המעיל שהוא כשליח המגיד, כלומר רוצה ליכנס, כדכתיב והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות, ועכשיו ביום הכפורים בבואו לפניי ולפנים לא הצריכו לזה המעיל, לפיכך לא חיישינן להא דקאמר ר' יהודה. א"ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ. ופשוטה היא. ואסיקנא קדושת זו האמה איני יודע אי כקדושת ההיכל היא, אי כקדושת קודש הקדשים היא. והיינו דא"ר יוחנן בעי ר' יוסי איש הוצל, כתיב ודביר בתוך הבית מפנימה וגו' היכי פשטיה ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', דמשמע שהדביר כלחוץ. או דלמא הכי קאמר, ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה', דמשמע מבפנים. ואמרינן ומי מספקא ליה ליוסף איש הוצל פשטיה דהאי קרא. והתניא איסי בר יהודה אומר ה' מקראות בלבד אין להם הכרע מן התורה

ג) נראה דל"ל דמשמע דמקום הדביר גופיה הוא מבפנים.

תוס' ישנים

לא עבוד אלא חדא, אבל לא יתעינן לדיליה קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ, ולרבנן נמי אי לא הוה מספקא לן לא הוו עבדי שתי פרכות שאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים. וא"ת בגמרא לגד פיס אסור לעשות פרוכת דלימא נכנסין שם לגורך עבודות היכל והוא קדוש קדושת פיס, אלא לגד חוץ למה לא יעשוה מה יש לחוש. י"ל כי פעמים יכנס (סוס דבר) [שם כדי] להקטיר קטרת (שב) [עב] בין הבדים [שבולטין] בפרוכת כמין שני דלי אשה כדלקמן וחס [כן] היה מקטיר בחוץ. ריב"ל. **עבוד שתי פרכות.** אלא היו יכולין (להשוות) [לעשות] שם חומה שעוביה אמה בלבד מפני גובה [ה]בנין, ולקבר בתוכו היכל [אין] קדשי הקדשים לא היו יכולין להכל בתחב, אבל הגובה הוסיפו על פי נגיע כדכתיב גדול יהיה כבוד הבית ופלוגתא היא בבבא בתרא [נא, א] חד אמר (מאיתין) [בבנין] שלו וחייבו בגובה. **ניעול בין המנורה לבית ל.** הוה מלי למימר דלאו אורח דרעא, אלא משום דעמדה לפרוכת

שאת משוקדים מחר ארור וקם. תימה הוא דלא נקטינהו כסדר שהן כתובים בתורה והכי הוה ליה למימר שאת ארור מחר משוקדים וקם וא"ת אמאי לא דרשינהו להו לפניהם ולאחריהם כמו בנשך ובמרבית (ויקרא כה) דדרשינן ליה בפרק איזהו נשך (ב"מ פא.). לפנינו ולאחריו וכמו ולחץ דדרשינן ליה בפ' אמר להם הממונה (לעיל דף לא.): אופשטא ואולגא י"ל גבי שאת אי קאי אאת מיניה מי הוא לשון סליחה[א] ואי קאי אואת לא מיניה מי הוא לשון נשיאות עון[ב] וכן ארור אי קאי אשור אי קאי אאכסה שהוא כנען דכתיב ארור כנען ואי קאי אאפס אי קאי אל אפס וכן ומחר אי קאי אמלאמה ואנכי נצב על לאם הגבעה היום להתפלל קודם המלחמה[ג] דכתיב היערוך שועך לא בצר[ד] (איוב לו) או קאי אאנכי נצב מחר להתפלל וכן וקם[ה] ולפי שאין פירושם שוה ע"כ אין להם הכרע אבל אמשוקדים קשה[ו] וי"ל משום דאיכא אתנחתא בגביעים ובמנורה ארבעה גביעים ומשמעו משוקדים כפתוריה ופרחיה וקרא אחרינא מוכחא דמשוקדים לא קאי אלא אגביעים דכתיב שלשה גביעים משוקדים ולהכי אין לו הכרע והא דפליגי תנאי בזמנים בפ' שני (דף כד.) גבי ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן (ויקרא ד) דאיכא דמוקי אתניה ואיכא אלקיחה ואיכא דמוקי אתניה ואיכא דמוקי אתרוייהו יש לפרש טעמא דמאן דמוקי ליה אתרוייהו משום דפשטא דקרא אלקיחה דלפניו קאי ומוקמינן ליה נמי אתניה כדאשכחן במנוחים כדכתיב ולקחת מדם הפר ונתתה על קרנות המזבח באצבעך (שמות כט) והתם על כרחך קאי אתניה[ז] ומאן דלא מוקי ליה אלא אלקיחה כמשמעותיה ומאן דמוקי ליה אתניה יליף ממנוחים דהתם לא קאי אלא אתניה דלפניו ולאו אלקיחה דלפניו פינו[ח]:

הוא יוסף הבבלי בו'. והא דאמר ליה רב אסי לרבי שילא בפ' נמות כותים נדה (דף לו:) אנא הוא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל דהוא איסי בן עקיבא שמו בדאורייתא ליכא בדנביאי איכא ובדאורייתא ליכא והא איכא דבעי רב חסדא וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים שלמים וידי פרים ואין אתנחתא בטעם עולות אלא טעם גרש ויעלו עולות כדי שיתחבר לשל אחריו: **מתני' החיצונה פרופה מן הדרום.** רבנן קאמרי לה: **פרופה.** דאשה כפולה לגד החוץ ונאחזת בקרס של זהב להיות פתוחה ועומדת: **מהלך בינייהן.** נכנס בפריפת הדרום ומהלך ביניהן עד שמגיע לפריפת הצפון: **הגיע לצפון.** ומשנכנס לתוך (ב) החלל הפך פניו לדרום ליך עד בין הבדים שהם באמצע החלל כדאמר מר (ב"ב דף צט.) מרון שעשה משה היה לו אויר עשרה אמות בבית קדשי הקדשים לכל רוח: **מהלך לשמאלו עד הפרוכת.** שהמהלך מלפון לדרום שמאלו למזרח והפרוכת היתה לו למזרח החלל א) בין שני הבדים והבדים היו מרוכים עד הפרוכת דאשן אחד לבעבר והשני למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **דרך נגיפתו.** כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו לצפון ואלי דרומה כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו לצפון ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **דרך נגיפתו.** כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו לצפון ואלי דרומה כשהולך לדרום כך כשיצא לארון פניו לצפון ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **בבית** הדרום ומהלך בין שני הבדים עד שמגיע לפריפת הצפון: **הגיע לצפון.** ומשנכנס לתוך (ב) החלל הפך פניו לדרום ליך עד בין הבדים שהם באמצע החלל כדאמר מר (ב"ב דף צט.) מרון שעשה משה היה לו אויר עשרה אמות בבית קדשי הקדשים לכל רוח ורוח: **מהלך לשמאלו עד הפרוכת.** שהמהלך מלפון לדרום שמאלו למזרח והפרוכת היתה לו למזרח החלל א) בין שני הבדים והבדים היו מרוכים עד הפרוכת דאשן אחד לבעבר והשני למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **דרך נגיפתו.** כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו לצפון ואלי דרומה כשהולך לדרום כך כשיצא לארון פניו לצפון ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **דרך נגיפתו.** כשם שנכנס כשהולך לדרום עד שהגיע לארון פניו לצפון ואלי דרומה כשהולך לדרום כך כשיצא לארון פניו לצפון ואורך אמתים ואלי של ארון ביניהן: **בבית** הדרום ומהלך בין שני הבדים עד שמגיע לפריפת הצפון: **הגיע לצפון.** ומשנכנס לתוך (ב) החלל הפך פניו לדרום ליך עד בין הבדים שהם באמצע החלל כדאמר מר (ב"ב דף צט.) מרון שעשה משה היה לו אויר עשרה אמות בבית קדשי הקדשים לכל רוח ורוח: **מהלך לשמאלו עד הפרוכת.** שהמהלך מלפון לדרום שמאלו למזרח והפרוכת היתה לו למזרח החלל א) בין שני הבדים והבדים היו מרוכים עד הפרוכת דאשן אחד לבעבר והשני למזרח אחד בראש הארון לצפון ואחד בראשו לדרום

שלא תתחיל מפניך שמא תבוה. לא ידענא מאי קאמר מסתברא כמאן דאמר מדתניא הכא כוותיה דלימא הא ברייתא [1] איכו נמי תני לה כמו הכיא דלעיל ואי מייתי ראיה מן הטעם המפורש הא שלא תבוה ולהכי קא מסתברא כמאן דאמר בלא ברייתא נמי הוי מלי למימר האי טעמא וגימא דמהאי טעמא מסתברא כוותיה ושמא י"ל דאי לאו ברייתא לא הוה אמרינן אותה סברא למיתה דשעה קלה כל כך שמא יבוה אי נמי י"ל הנך תרי ברייתות דמייתי מעיקרא לא מיתני בי רבי חייא ורבי אושעיא ומייתי מהא דמיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא: **חד למצוה וחד לעכב.** תימה לי מאי איצטריך קרא לעכב הא חוקה כתיב בפרשה [8] וי"ל דחוקה לא קאי אלא איום הכפורים אבל קטורת דכל השנה איצטריך קרא לעכב ואין זה מענין התירון דמעיקרא קאמר דחד קרא ליום הכפורים וחד קרא לשאר ימות השנה ולשנה קאמר דתרוייהו בין ביום"כ (ג) בין בשאר ימות השנה: **שהורו הלכה בפני משה רבן.** בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איצטריך איכא מאן דאמר מסיני נטלו [ואית דאמרי מפני שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה נגיע את הדור וכו' ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב.). נמי מייתי לה ואיכא מאן דאמר פרועי ראש היו ואיכא מ"ד שתויי יין היו ואיכא מאן דאמר מתוסרי בגדים היו: וכי

שלא תתחיל מפניך שמא תבוה ת"ר [1] ונתן את הקטורת על האש לפני ה' [6] שלא יתקן מבחוץ ויכנים [א] להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכנים מאי דרוש [2] כי בענן אראה על הכפורת מלמד שיתקן מבחוץ ויכנים אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' אם כן מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת [3] מלמד שנותן בה מעלה עשן ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר [4] וכסה ענן הקטורת את הכפורת [5] הא לא נתן בה מעלה עשן [ב] [7] או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ותיפוק ליה [ה] דקא מעייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [7] כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו [7] כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה אמר מר ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה קרא לקרא אמר רב יוסף הכי קאמר אין לי אלא עלה מעלה עשן עיקר מעלה עשן מניין ת"ל וכסה א"ל אביי והא איפכא תניא דתניא נתן בה עיקר מעלה עשן היה מתמר ועולה במקל עד שמגיע לשמי קורה כיון שהגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנאמר [3] והבית ימלא עשן אלא אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא עיקר מעלה עשן עלה מעלה עשן מניין ת"ל וכסה רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד [ג] שבמדבר שילה ובית עולמים מניין ת"ל וכסה האי [4] מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא אלא הכי קאמר אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מניין ת"ל וכסה רב אשי אמר חד למצוה וחד לעכב רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה אזהרה יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל [5] אחרי מות שני בני אהרן יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה על הכפורת הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה מאי תלמודא אמר רבא אמר קרא כי בענן אראה ועדיין לא נראה ואלא מ"ט איענוש [7] כדתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש [6] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [ה] אע"פ [ד] שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: יצא ובא לו דרך כניסתו: מנא הני מילי א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא [7] ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו וכן [ה] כהנים בעבודתן [ו] ולוים בדוכנן [ז] וישראל במעמדן כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין [ל] וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן [ח] כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמכסי מיניה דרבי יוחנן רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד [ט] דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא

וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות לענוש. ואי איפשר לומר כי שניהם נאמרו קודם מיתת בני אהרן, דהא אחרי מות שני בני אהרן כתוב. אלא כי בענן אראה על הכפורת קודם מיתת בני אהרן, דדייקינן אראה מכלל שעדיין לא נראה. וכסה ענן הקטורת אחר מיתתם. אם כן עדיין לא פירש הענוש למה נענשו מפני שהורו הלכה לפני משה רבן, אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. והא דאמר למעלה או שחיסר אחת מסמניה חייב מיתה. ואקשינן ותיפוק ליה דכיון דאינה עשויה כהילכתה כאילו אינה קטורת, ונמצאת ביאתן בלא עבודה. וכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות. ופירש רב אשי בגמ' דעייל שתי קטורות אחת שלמה ואחת חסירה, אביאה לא מחייב דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה הוא דמחייב דקא מקטיר חסירה. ירושלמי היה מהלך בין שתי פרוכות ודוחק באצילי ידיו כדי שלא ישרפו (בפרכות) [הפרכות]. כיצד הוא עושה, א"ר חנינא מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במחתה. שמואל אמר בורדה [ב] בגבדלא. ר' יוחנן אמר מערה מתוך הכף והיא מתמרת ועולה, ואחר כך היא פושה ויורדת. יצא ובא לו דרך כניסתו כו' יוסי, ברם ר' מאיר אפ' בעי לא יכיל, למה, כדי שלא יתן אחוריו לקודש. מנא לן, שנאמר ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים, מקיש ביאת גבעון לביאת ירושלים מה ביאתו לגבעון פניו כלפי במה אף ביאתו לירושלים פניו כלפי במה. וכן הכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם, כולם כשנפטרים לא היו מחזירים פניהם והולכים, אלא מצדידים. וכן תלמיד הנפטר מרבו אין מחזיר את פניו אלא מצדד והולך. כי הא דר' אלעזר כי הוה מיפטר מר' יוחנן, אי הוה בעי ר' יוחנן לסגויי, הוה גחין לר' אלעזר קאי אדוכתיה עד דהוה ר' יוחנן מיכסי מיניה. ואי הוה בעי ר' אלעזר לסגויי, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוה מיכסיא ר' יוחנן מיניה. **רבא** כד הוה מיפטר מרב יוסף, הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוו מנקפן כרעיה ומתורסן מדמיה אסקופתא דרב יוסף.

שלא תתחיל מפניך. לגבור ולילך הלאה: **שמא יבוה.** שהקטורת שנברת נלדך בוערת תמיד וחזרושך המתפשט והולך להלן נכוה בתימור העולה: **כי בענן.** אל יבא כי אם בענן של עשן הקטורת: **מעלה עשן.** שם עשב גפורת נעשן נעלות קזוף כמקל: **ומניין שנותן בה וכו'.** לקמן פריך ל"ל הא נפקא ליה: **הא אם לא נתן וכו'.** הא למדנו מכאן שנאמר [ב] ולא ימות אשה לא נתן וכו': **או שחיסר.** דכתיב הקטורת שלימה ולא חסירה: **תיפוק ליה.** דאי נמי לא כתב הכא ולא ימות מיחייב מיתה אקטורת חסירה דאשכח דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך וכתיב [ה] ואל יבא בכל עת ולא ימות: **שגג בביאה.** ריקנית אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה ואין עונש מיתה על השוגג: **דעייל שתי הקטרות.** בביאה אחת: **קרא לקרא.** הא נפקא ליה מכי בענן: **עיקר.** שורש: **והא איפכא תניא.** שהשורש יפה מן הענין: **נשמי קוקה.** לשון שמיט: **ממשמש בכתלים.** כן דרך העשן כשאינו יכול ללאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים: **האי מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא.** אל מקום שיהא שכני אתם יעשו לכן: **חד לעונש וחד לאזהרה.** ואל יבא כי בענן אזהרה וכשכה ענן ולא ימות זה עונש ואילו לא ימות דאל יבא לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: **תניא ר' אלעזר אומר.** וכשכה ולא ימות זה עונש מעלה עשן: **יכול יהו שניהן אמורים קודם מיתת בני אהרן.** ונאמר שבעון מעלה עשן אלא נתנו מתנו: **ועדיין לא נראה.** אראה משמע לעתיד אלמא כשנאמר מקרא זה עדיין לא נראה ואי לאחר מיתתן כבר נראה בו ביום שנאמר וילאו וישרפו את העם וילא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט) [ג]: **מצוה להביא מן ההדיוט.** ואע"פ שהורו כראוי נענשו אלא נטלו רשות: **לבמה אשר בגבעון לירושלים.** היה לו ליכתוב מירושלים לו מן הבמה אשר בגבעון לירושלים. בגבעון היתה קדושה אשר מזבח אשר משה ויהי הולך ומקריב אשר: **מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון.** והכי משמע קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון דרך הליכתו וכן לירושלים בשובו מגבעון היתה כניסתו לאשורה: **וישראל במעמדם.** העומדים בעזרה במקום כל ישראל על קרבן התמיד דכתיב תשמרו להקריב לי (במדבר כח) היו עומדים ומשמרים על קרבנכם: **עד דהוה מכסי מיניה ר' יוחנן.** שאין ר' אלעזר רואהו [ד]: **מיניה דר' יוחנן.** שאין ר' יוחנן רואהו מחזיר פניו: אמרו

נא א מיי' פ"ז מהלכות עבודת יום"כ הלכה ז:
נב ב מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה כ ג סמג עשין קמז:
נג ג מיי פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נד ד [מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ח]:
נה ה ו ז מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נו ח מיי' פ"ג מהלכות תמידין הלכה ג:
נז ט י כ מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ד:
נח ל מ מיי' פ"ה מהלכות ת"מ הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טו [וכ"כ אלפס קידושין פ"ז דף רכז. [סי' תמי"ג] וע"ש הגריבמ"ן בענין אמר הרמ"ם שם סימן נג]:

מוסף רש"י

שלא יתקן. הקטורת מלא תפנים הימנה ביום"כ על המתחה כדכתיב ומלא תפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו', מבחוץ. בהיכל היו נותנין אותה לזדוקין, על האש ואמר כך מכיון, שהיו הוכשין אל יבא בכל עת אל הקדש, ומשמע כי בענן עשן הקטורת יבא ואז אראה על הכפרת (לעיל יז:). **או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.** כי עייל ביום"כ, דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' ולא ימות וגו' מאת יבא אהרן וגו' וכי מעיילי קטורת שלא בהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה (בריתות ו.). **הנפטר מרבו.** פורש ומפליג (ע"פ רש"י גיטין 19.).

רבינו חננאל

ת"ר ונתן את הקטרת על האש לפני ה', כלומר, הבא אש לפני ה' ואחר כך תן עליה הקטורת. כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שנותן בקטורת סם שהוא מעלה עשן, להוציא מליבן של צדוקין, שנאמר כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס כשהעשן עולה כולה. ותרוצנה הכי ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כי בענן אראה על הכפורת. אין לי אלא עיקר מעלה עשן. כלומר, השורש שהוא חזק שהוא מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה, וכיון שהיה מגיע לשמי קורה היה ממשמש בכתלים ויורד עד שנתמלא הבית עשן שנאמר וימלא הבית את הענן וגו'. אין לי אלא עיקר מעלה עשן, [עלה] מעלה עשן שחוקה מנא לן. ת"ל וכסה ענן הקטורת וגו', כלומר כיון שהיא שחוקה נתערבה ונתכסה. ואסקה רב אשי הני תרי קראי חד למצוה וחד לעכב. **רבא** אמר כי בענן אראה על הכפורת לאזהרה.

מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד [ט] דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא

מסורת הש"ס

ה) [נעיל יט:], ב) [כריתות י.], ג) [עי' תוס' לעיל מד. ד"ה בשילה], ד) עיבוקין פנ., ה) לעיל כא:, ו) [גיר' הערוך דהוו מינקפן], ז) [ויקרא טז], ח) [שם], ט) [דברי תוס' הם תמוהים וכן הגיה המו"ר בפ"ו בפ"ג דתמיד דבריהם בפלאה].

תורה אור השלם

1. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי יְיָ וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת:
ויקרא טז יג
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז ב
3. וְיָגְעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן:
ישעיהו ו ד
4. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:
ויקרא טז טז
5. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ וַיָּמוּתוּ:
ויקרא טז א
6. וְנָתְנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז
7. וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלִַם מִלִּפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל שָׁם עַל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת:
דברי הימים ב א יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד דהוה כו' רוא"ה הס"ד ואח"כ מה"ד עד דמיכסי מיניה דר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה חד כו' דתרוייהו בין ביום הכפורים. נ"ב עיין בזה בשו"ת ב"ח סי' ר"ל:

מוסף תוספות

א. דלכ"ע חוקה קאי אכל מה שנעשה בבגדי לבן מבפנים. תוס' הרא"ש.

תוס' ישנים

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דסבירא ליה להאי מקשה כרב אשי דאמר לקמן דאיכא עיכובא דאי ליכא עיכובא אין כאן ביאה ריקנית, אי נמי [כדלי עצמא ואפילו לרבא ואף על פי דלא נפקא ליה מנאמרין] קרא נפיק ליה מקרא אחרינא. תימה עד מה שנינו בפנים הקטורת ושיא בריימתא שויה בירושלמי [פ"ד ה"ד] אסר מכל סימן וסימן אי אלא נתן לתוכה מעלה עשן אי אסמר [אחת מכל סממניה] חייב מיתה, (ת"ל) [ת"כ] זמירא [ושוכר] משום הכנסה ימירה. מאי [הא] דאמר משום הכנסה ימירה, אי דחיק לן הכיאה אם מקטירה מחיי על קטורה שפסולה ואי אין מקטירה מאי מוהנא איכא. דאומר רבינו דהכנסה היא איתה שנכנס לשיל בתוכ (כמין) [כמנו] פועל בכניסתו [מעלין] ומחיב משום ביאה ריקנית. מ"כ. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה ימירה כלומר בהכנסה ימירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים, דבהיא דוקא כתיב בה מעלה עשן, ואין נראה דבכל יום נמי היה [שם] מעלה (שם) עשן ומיהא קרא ודאי לאיסור, וא"כ חיוב מיתה נמי יגלפינן מיניה, ועוד דביר"ומלמי פרק נרקן מקלפי קאמר א"ר זעירא עובר משום הכנסה ימירא, אלמא לאו דיום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן, ועוד קשיא לי, לפי פרתתו שסובר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים מאי הא דקאמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן, א"ל אחמי מות שני בני אהרן, פי' אלא [היה] [היו] ענגנלין] על מעלה עשן אלא נגעוו, ואי ס"ד אלא בשל יוה"כ] והלא מהו בשמיני למלואים בגיגן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"[ן], אלא ודאי הוה ס"ד (שנעגוו) [שנענגלן] על מעלה עשן אלא שמו בקטורת חוץ ועל זה (היה) [הוא] מפרש שהעונש נתחב אחרי מיתה. הגי"ה. **שנאמר והבית ימלא עשן.** אין לו אלא דמיון בעצמא דקרא גבי גרפיש כתיב ולא גבי קטורת. **האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא.** לענל [מד, ת] לא שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר כו' דהכא לא מייני אלא בהזאות והקטורות, ועוד דוכן יעשה משמע עשיה אבל לא (יצוה) [יהיה] הייני לא יעשה (אלא) [אלא] יכנס אחר עמו. **וחד לעכב.** ולפ"ג דכתיב עיכובא כמה שנעשה בגבדי לבן בפנים לכולי עלמא, הכא לא שייך למימר הכי, אמיקון] הקטורת אין מוהכ עליו לעשותו בו ביום אלא אחר מחמת, ומ"ש לקמן בגמ' אי שעירי [סב, ב] דלא מפקינן איכוף ליום אלא שניהן שוין [ז] לגיתמן בגמ'. **ונתנו בני אהרן הכהן אש.** ולפ"ג דמוקמי ליה לעיל גבי הלמת הלאיפת בנוגה המיתון מ"מ ס"ד דבכל מקום מצוה לבניא מן הבדיוט. **אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא.** הקשה ה"ר (אלעזר) [אלמן] והלא קטורת היה על המזבח הפנימי ואם שמים על מזבח המיתון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגמלים של מזבח המיתון, וא"ל דבינו כי קטורת נמשון היה שעשו על מזבח המיתון דמתמרין דמתמרין שמיתו ייני עם תלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח המיתון עם שאר קרבנות בשביל מיחמן של ישראל, ומהאי טעמא נמי לא מיקשי דאע"פ הוי מן המשמים [ד] ניהושלמי לפנינו הגי' בורהיה כרגלו וגי' רבינו בגולדו והוא המנון.

נא א מיי' פ"ז מהלכות עבודת יום"כ הלכה ז:
נב ב מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה כ ג סמג עשין קמז:
נג ג מיי פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נד ד [מיי' פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ח]:
נה ה ו ז מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נו ח מיי' פ"ג מהלכות תמידין הלכה ג:
נז ט י כ מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ד:
נח ל מ מיי' פ"ה מהלכות ת"מ הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טו [וכ"כ אלפס קידושין פ"ז דף רכז. [סי' תמי"ג] וע"ש הגריבמ"ן בענין אמר הרמ"ם שם סימן נג]: